

Avtor:
Damjan Povodnik

Namen dela je opredeliti pomen znakov za okolje pri prodaji izdelkov s poudarkom na ekonomskih vidikih na tržiščih EU in Hrvaške

Slika 1: Znak energija+

Okoljsko označevanje izdelkov Gorenja d. d. za trženje na tujih trgih - Povzetek diplomskega dela

Vsak izdelek ima bolj ali manj negativen vpliv na okolje, kar se kaže v vseh fazah življenjskega cikla izdelka: od proizvodnje (uporaba surovin, energije in emisija odpadnih plinov, odpadnih vod in trdnih odpadkov), prevoza od proizvajalca do potrošnika (gorivo), uporabe izdelka (odpadna embalaža, vpliv izdelka na okolje, npr. uporaba energije, vode), do končne odstranitve po izteku življenjske dobe.

Namen dela je opredeliti pomen znakov za okolje pri prodaji izdelkov s poudarkom na ekonomskih vidikih na tržiščih EU in Hrvaške.

Raziskava je bila omejena na tržišča EU in Hrvaške in na velike gospodinjske aparate, s poudarkom na hladilno-zamrzovalnih aparatih. Aktivnosti za dvig zavesti kupcev o okolju primernejših aparatih niso bile obravnavane. Poudarek je bil na prostovoljnih znakih za okolje.

1 Opredelitev in vrste znakov za okolje

Poznamo prostovoljne in obvezne znake za okolje. V skupino obveznih znakov za okolje lahko uvrščamo energijske nalepke in CE znak. Ti dve vrsti znakov sta že dobro znani, zato o njima v tem prispevku ne bom pisal.

 Na iniciativo Evropske komisije in nacionalnih agencij za energijo in okolje, z namenom, da bi pospeševali prodajo energijsko učinkovitejših hladilnikov in zamrzovalnikov, so leta 2000 ustanovili prostovoljni znak Energy+, ki ga prikazuje slika 1.

Naslovili so ga na potrošnike in proizvajalce in podpira uvajanje novih tehnologij pri proizvajalcih. Specifikacije za aparate so osnovane na evropski direktivi, ki predpisuje energijsko označevanje.

Aparat mora imeti sledeče karakteristike:

- energijska učinkovitost mora biti enaka ali nižja kot 42 % (v skladu s Direktivo 94/2/EC in preizkusnim postopkom EN 153);
- maksimalna letna poraba energije je lahko 280 kWh;
- na voljo mora biti na evropskem tržišču (EU, Norveška, Švica) z ustreznim uradnim zadnjim posodobljenim Energy+ seznamom.

Spomladi 2004 je bilo na listi modelov nosilcev znaka Energy+ 21 proizvajalcev, med katerimi je bilo tudi Gorenje, s skoraj 900 modeli aparatov.

Skupni cilj znakov za okolje je informiranje potrošnikov o okolju prijaznih izdelkih

2 Prostovoljni znaki za okolje

Okoljsko označevanje je prostovoljna metoda okoljskega potrjevanja in označevanja lastnosti izdelkov, ki se uporablja po celem svetu. Znak za okolje je znak, ki označuje vse okoljske prednosti, ki jih ima izdelek ali storitev znotraj specifičnih kategorij izdelkov ali storitev in so osnovane na upoštevanju celotnega življenjskega cikla. V nasprotju s t. i. zelenimi simboli so znaki za okolje dodeljeni od nepristranske tretje stranke v odnosu do določenih izdelkov oz. storitev. Na ta način je zagotovljeno neodvisno delovanje, določanje in upoštevanje okoljskih meril.

Ko je bil leta 1978 v Nemčiji ustanovljen prvi znak za okolje »Modri angel«, so sledili v evropskih in neevropskih državah z ustanavljanjem nacionalnih in nadregionalnih znakov za okolje. Skupni cilj teh znakov je informiranje potrošnikov o okolju prijaznih izdelkih. Na izdelek orientirano varstvo okolja se je s tem okrepilo po vsem svetu.

Nekaj držav je v letu 1994 ustanovilo Svetovno omrežje za okoljsko označevanje (GEN – Global Ecolabelling Network). GEN je javno interesno združenje splošne koristi organizacij znakov za okolje celega sveta. Za cilj si je zadalo doseči svetovno izmenjavo informacij o vseh nacionalnih aktivnostih v zvezi z znaki za okolje. S svetovno koordinacijo naj bi razvijali programe znakov za okolje v različnih državah, posebno še v tistih, ki želijo na najbolj napreden način začeti izgrajevati sistem znaka za okolje.

3 Prostovoljni znaki za okolje v Evropski uniji in na Hrvaškem

V tem prispevku bodo predstavljeni štirje znaki za okolje: nemški znak za okolje (»Modri angel«), Znak za okolje EU, madžarski znak za okolje in hrvaški znak za okolje. Seveda obstajajo še drugi znaki za okolje, kot so: npr. skandinavski znaki za okolje, nizozemski, avstrijski, francoski, češki, slovaški, španski itd.).

3.1 Modri angel

Najstarejši in najbolj razširjen znak za okolje je nemški t.i. »Modri angel« (»Der Blaue Engel«), ki je prikazan na sliki 2.

Ustanovljen je bil leta 1977 s ciljem, da bi pospeševal prodajo izdelkov in storitev, ki so v primerjavi z drugimi v isti kategoriji izdelkov oz. storitev v večjem

sozvočju z okoljem.

Danes nosi ta znak okoli 3700 izdelkov in storitev v 80 kategorijah izdelkov, v Nemčiji in v tujini. Z novimi kategorijami izdelkov za okoljsko označevanje (kot npr. mobilni telefoni in vodni transport) stalno narašča vpliv znaka za okolje.

V postopek dodelitve znaka za okolje »Modri angel« so vključene naslednje institucije:

- Žirija za okoljsko označevanje (*Die Jury Umweltzeichen*);
- RAL Nemški inštitut za zagotavljanje kakovosti in označevanje (*RAL Deutsches Institut für Gütesicherung und Kennzeichnung e.V.*), kot agencija za dodeljevanje znaka,
- Zvezni urad za okolje (*Umweltbundesamt*) s svojimi oddelki za »Načine ocenjevanja izdelkov«,
- Zvezno ministrstvo za okolje, zaščito narave in jedrsko varnost (*Bundes Ministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit*).

Vse tehnične zahteve za izdelke, ki bi naj pridobili ta znak za okolje, sprejema neodvisna Žirija za okoljsko označevanje, ki dvakrat letno

Slika 2: Der Blaue Engel (modri angel)

Slika 3: Znak za okolje EU (Eco-label)

Znak za okolje EU (the EU eco-label flowers – EU marjetica, EKO roža), ki je predstavljen na sliki 3, obstaja od leta 1992 in predstavlja pomemben instrument Evropske unije za zaščito okolja, ki je prostovoljen in osnovan na tržni osnovi.

Znak za okolje ima v vseh državah članicah enak izgled. Moč znaka za okolje je v njegovi evropski dimenziji, ker se lahko uporablja v vseh državah članicah in na Norveškem, v Liechtensteinu in v Islandiji (EEA). Okoljska merila, ki služijo za dodelitev znaka za okolje, so rezultat znanstvenih raziskav in obsežnih posvetovanj z različnimi gospodarskimi in socialnimi udeleženci, kot npr. industrijskimi in okoljskimi združenji, zastopniki potrošnikov, trgovine in sindikatov. Določeni so tako, da dopuščajo do 30 % izdelkom, znotraj definirane skupine izdelkov, da lahko izpolnijo ta merila. To pomeni: samo nekateri izdelki, ki so v prodaji, bodo izpolnjevali pogoje brez potrebnega prilagajanja. Potem, ko so sprejeta in objavljena v Uradnem listu EU merila za dodelitev znaka za okolje, lahko proizvajalci in uvozniki zaprosijo pri nacionalnih pristojnih organih za dodelitev znaka za okolje. Z enkrat podeljenim Znakom za okolje EU se lahko izdelki s tem znakom tržijo v vseh državah članicah in v vseh povezanih EEA državah.

Osnovni namen tega znaka je pospeševanje proizvodnje in uporabe izdelkov, ki kar najmanj obremenjujejo okolje od »zibelke do groba«

Ocenjuje se izdelek v celotni dobi njegovega trajanja po vseh segmentih varstva okolja, ki vključuje tudi surovine in proizvodne postopke. Merila se spreminjajo po treh letih. Osnovni namen tega znaka je pospeševanje proizvodnje in uporabe izdelkov, ki kar najmanj obremenjujejo okolje od »zibelke do groba«. Kupec dobi informacije o lastnostih izdelkov. Trenutno so veljavna izdelana merila za pridobitev znaka za okolje naslednjih skupin bele tehnike:

- hladilno zamrzovalni aparati,
- pralni stroji,
- pomivalni stroji.

Pridobljeni¹ Znak za okolje EU imajo naslednji gospodinjski aparati:

- hladilno-zamrzovalni aparati – 2 aparata,
- pralni stroji – 0 aparatov,
- pomivalni stroji – 1 aparat.

Obstaja že enaindvajset sprejetih skupin izdelkov iz dvanajstih glavnih področij proizvodnih in storitvenih dejavnosti.

Ko je znak za okolje enkrat pridobljen, se priporoča večati vrednost znakov pri promociji vlagateljevih izdelkov z oglasnimi in sporočilnimi pobudami. Vlagatelj mora preveriti s svojim Pristojnim organom možnosti za podporo, ki so na razpolago.

¹ Podatki iz The European Eco-label Catalogue [18.11.2004].

Slika 4: Prijatelj okoliša
(prijatelj okolja)

Sistem dodelitve znaka za okolje Republike Hrvaške je bil vzpostavljen leta 1993. Kot model pri vzpostavljanju hrvaškega sistema dodelitve znaka je služil nemški sistem dodelitve znaka za okolje Modri angel. Znak za okolje »Prijatelj okoliša« (Prijatelj okolja) je prikazan na sliki 4.

Pogoji, ki jih je potrebno izpolniti, za pridobitev znaka za okolje Republike Hrvaške, so definirani v Pravilniku o znaku varstva okolja in s posebnimi merili, ki so izdelana za določene skupine izdelkov.

Ocena kakovosti izdelkov z vidika varstva okolja temelji na sledečem:

- Pravilnik o znaku varstva okolja,
- direktive sveta EU o enotnem sistemu dodeljevanja znaka za varstvo okolja in merili za dodelitev znaka za varstvo okolja v ostalih državah,
- zakonske odredbe in standardi, ki veljajo v Republiki Hrvaški,
- direktive sveta EU za klasifikacijo, pakiranje in označevanje nevarnih snovi,
- mednarodni standardi ISO 9000, ki jih je izdala Mednarodna organizacija za standardizacijo, ki vsebujejo zahteve in direktive za sisteme kakovosti,
- ECO AUDIT – po vzoru na standard ISO 14010.

Posebna merila za dodelitev znaka veljajo samo določeno obdobje. Komisija pregleduje obstoječa posebna merila za vsako skupino izdelkov pred potekom določenega roka za uporabo znaka za okolje in odloča o tem, ali so merila za dodelitev znaka zastarela ali pa se lahko rok podaljša brez njihove spremembe. Tako se stalno sprejema načelo »najboljše možne tehnološke rešitve«, oziroma se spremlja razvoj tehnologije in alternativnih izdelkov.

Najdaljši rok za katerega se podeljuje znak za okolje je obdobje treh let. Po izteku roka, mora proizvajalec podati zahtevo za podaljšanje pravice za uporabo znaka.

3.4 Znak za okolje na Madžarskem

Na Madžarskem je vlada 9. septembra 1993 sprejela sklep o ustanovitvi sistema, ki razlikuje okolju prijaznejše izdelke in jim dodeljuje znak ustreznosti. V skladu s tem odlokom je bila s strani Ministrstva za okolje in regionalno politiko ustanovljena Madžarska organizacija za okoljsko označevanje HELO (The Hungarian Eco-Labeling Organisation), ki je bila zadolžena za koordinacijo in sprožitev delovanja

sistema ocenjevanja in dodeljevanja znaka za okolje, ki je prikazan na sliki 5.

Pravno osnovo za sistem ocenjevanja in označevanja okolju prijaznih izdelkov predstavljajo:

- Odredba št. 29/1997 (VIII.29.) KTM je zakonska osnova sistema ocenjevanja in označevanja okolju prijaznejših izdelkov.

Ostale zakonske osnove sistema ocenjevanja in označevanja okolju prijaznejših izdelkov so:

- Zakon LIII iz leta 1995, ki splošno ureja zadeve glede varstva okolja,
- Zakon št. LVI iz leta 1995 o okoljskem prispevku za izdelke in okoljskem prispevku za določene izdelke,
- Odredba vlade št. 113/1995 (IX.27.) o določenih ukrepih za izvajanje zakona št. LVI iz leta 1995,
- Odredba št. 10/1995 (IX.28.) za izvajanje Zakona št. LVI iz leta 1995,
- Zakon št. XL iz leta 1995 o javnih naročilih,

Slika 5: Környezetbarát termék
(okolju prijazen izdelek)

Slovenija nima svojega nacionalnega znaka za okolje, temveč je prevzela evropsko ureditev na tem področju

- Zakon št. Cl iz leta 1995 o carinah
- in vsa veljavna navodila v pomoč za pridobitev državnih subvencij za okolje (The Central Environment Target Grants).

Predpisi, ki so označeni krepko, nudijo ugodnosti za izdelke, ki so označeni z znakom za okolje.

Cilji dodelitve znaka za okolje so povečanje odgovornosti do okolja, vzpodbujanje in pospeševanje proizvodnje (izdelki in postopki) in prodaje okolju prijaznejših izdelkov pri proizvajalcih in trgovcih ter obveščanje kupcev o okoljskih značilnostih ocenjenih izdelkov in storitev.

Za pridobitev znaka za okolje se lahko prijavi vsak domač ali tuji proizvajalec, oskrbovalec ali distributer. Vloga za pridobitev znaka za okolje se lahko predloži za vsak izdelek ali storitev, ki ima skrajne za okolje koristne značilnosti.

Pravica za uporabo madžarskega znaka za okolje se dodeljuje za najmanj eno in največ za štiri leta. Po poteku časa trajanja se postopek lahko ponovi (v primeru spremenjenih okoliščin zaradi novih spoznanj se mora postopek ponoviti pred potekom roka) po skrajšanem postopku.

3.5 Znak za okolje v Sloveniji

Zaradi odločitve za vstop v EU je bilo odločeno, da Slovenija ne bo imela svojega nacionalnega znaka za okolje, ampak je prevzela evropsko ureditev na tem področju.

Z novelo Zakona o varstvu okolja je namreč urejen pravni okvir za izvajanje predpisov EU, ki urejajo vprašanja podeljevanja znaka za okolje, izvajati pa se je začel z vstopom v EU.

Znak za okolje je usklajen s pravnim redom Evropske unije. Prejšnji Zakon o varstvu okolja (Ur.l. RS št. 32/93 in 1/96) je sicer predvideval podeljevanje nacionalnega znaka za okolje, vendar je v pričakovanju prevzema pravnega reda Evropske unije prevladalo mnenje, da za Republiko Slovenijo ni smiselno sočasno uvajati nacionalnega in Znaka za okolje EU, zaradi česar ustrezni podzakonski predpis tudi ni bil izdan. V novem Zakonu o varstvu okolja (Ur.l. RS št. 41/2004) pa je v 31.členu urejeno podeljevanje Znaka za okolje EU, ki je določen s predpisi EU, ki se nanašajo na sistem EU za podeljevanje znaka za okolje. Pristojno za sprejemanje vlog in za podeljevanje Znaka za okolje EU je ministrstvo, ki je pristojno za okolje.

Pogoje, merila in natančen postopek za pridobitev in uporabo znaka za okolje bo predpisal minister, ki je pristojen za okolje. Za izbirni postopek bo skrbel, na osnovi javnega natečaja držav, inštitut za varstvo okolja v sodelovanju z inštitutom za zdravje, državnim inštitutom za standardizacijo in meroslovje in organizacijo za zaščito potrošnikov.

4 Znaki za okolje za hladilno- zamrzovalne gospodinjske aparate

Za okolju škodljive dejavnike gospodinjskih hladilnih in zamrzovalnih aparatov so značilni predvsem naslednji dejavniki:

- Hladilna snov teh aparatov ter pena za izolacijo, ki se uporablja pri proizvodnji izolacijskih materialov, so lahko iz klorofluoroogljikovodikov (CFC) ter delno halogeniranih klorofluoroogljikovodikov (HCFC) ali pa vsebujejo takšne materiale. Ob okvarah ali iz malomarnosti lahko pridejo v okolje in pospešujejo razgradnjo ozonske plasti (Uredba 2037/2000/ES prepoveduje uporabo CFC in HCFC za hladilna sredstva in proizvodnjo pen pri novih napravah ter njihovo dajanje na trg v EU).
- Ogljikov dioksid, ki nastaja pri izgorevanju fosilnih goriv ob proizvodnji električne energije, potrebne za delovanje aparatov, povečuje koncentracijo ogljikovega dioksida v atmosferi in pospešuje pregrevanje ozračja (učinek tople grede).

Proizvajalci ponujajo različne rešitve za odstranjevanje aparatov po obrabi in uporabo sestavnih delov

- Aparati lahko vsebujejo zaviralce gorljivosti, ki so škodljivi za okolje in zdravje.
- Ti aparati povzročajo v bivalnem okolju nezaželeni hrup.
- Po obrabi se največkrat znajdejo v odlagališčih smeti naselij, pogosto pa tudi na ilegalnih odlagališčih.

V okolju prijaznih hladilnih in zamrzovalnih aparatov, ki odgovarjajo sedanjemu tehničnemu razvoju, nadomeščajo za ozonsko plast škodljive CFC-je in HCFC-je z materiali, ki v manjši meri obremenjujejo okolje. Ti aparati porabijo tudi bistveno manj električne energije in delujejo tišje. Ne vsebujejo zaviralcev gorljivosti, ki bi bili škodljivi za okolje in zdravje. Proizvajalci ponujajo različne rešitve za njihovo odstranjevanje po obrabi in uporabo sestavnih delov. Ne smemo pa pozabiti, da se tudi sprejete direktive (npr.: WEEE, RoHS, IPPC) in direktive, ki so v postopku sprejemanja (npr.: ECO Design) vključujejo v ta sistem in postavljajo pred proizvajalce zakonske okvire za okolju prijaznejše aparate.

Cilj znakov za okolje je zato podpirati hladilne in zamrzovalne aparate, ki nadomeščajo prej omenjene snovi z drugimi manj obremenjujočimi snovmi in ki izkazujejo manjšo porabo energije.

Pomembni projektantski vidiki, ki se morajo spoštovati v interesu reciklaže:

- potrebno se je izogibati nerazstavljivim povezavam delov in zagotoviti enostavno demontažo;
- deli iz plastičnih mas morajo biti označeni z oznako materiala;
- pri izbiri materialov se je treba izogibati plastičnim masam na osnovi halogenov;
- količino in vrsto materialov je potrebno zmanjšati;
- pri proizvodnji aparatov je potrebno zmanjšati za to potrebno količino energije;
- uvesti se mora zbiranje in ponovna uporaba odpadnih izdelkov.

Znak za okolje za hladilne naprave nudi proizvajalcem, ki želijo svojim izdelkom dati »zeleno« podobo, jamstvo, da je izdelek najboljši za okolje, z visoko energijsko učinkovitostjo, konstruiran tako, da se najlažje reciklira in ima strogo določeno omejitev snovi, ki so škodljive za zdravje in okolje.

4.1 Modri angel

Osnovo za pridobitev znaka za okolje je predstavljal do pred kratkim veljavni RAL-UZ 75 (Energijsko varčni hladilni in zamrzovalni aparati), izdaja februar 2001. Trenutno (23.11.2004²) ni veljavnih meril za dodelitev znaka za okolje hladilnim in zamrzovalnim aparatom.

4.2 Znak za okolje EU (Eco-label)

Postopek dodelitve znaka za okolje za hladilno-zamrzovalne aparate poteka na osnovi meril, zapisanih v Odločbi komisije 2004/669/ES, ki je izšla v Uradnem listu EU v mesecu oktobru letos.

Da bi hladilni aparat lahko pridobil znak za okolje, mora izpolnjevati sledeča bistvena merila:

- Prihranek energije. Aparat mora imeti Indeks energijske učinkovitosti $\leq 42\%$ (boljši kot energijski razred A).
- Zmanjšanje potenciala za uničenje ozona (ODP) v hladilnih sredstvih in v penah za izolacijo, ki se uporabljajo pri proizvodnji izolacijskih materialov. Hladilno sredstvo in pena za izolacijo imata lahko $ODP = 0$.
- Zmanjšanje potenciala za pregretje planeta (GWP) v hladilnih sredstvih in v penicilih, ki se uporabljajo pri proizvodnji izolacijskih materialov. Hladilno sredstvo in pena za izolacijo imata lahko $GWP \leq 15$.

2 Podatki o veljavnih kriterijih za skupino izdelkov se nahajajo na spletnih straneh The Blue Angel Portal.

Osnovni cilj Znaka za okolje EU je zmanjšanje škodljivega vpliva izdelkov v njegovem celotnem življenjskem ciklu

Dodelitev prostovoljnega znaka za okolje je eden od t.i. »mehkih instrumentov« v politiki varstva okolja, ki je direktno usmerjen na tržišče

Izpolnjevati mora tudi dodatna merila:

- podaljšanje življenjske dobe,
- vračilo proizvajalcu v recikliranje,
- navodila za uporabnike,
- omejitev emisij hrupa,
- embalaža in
- podatki za potrošnika,

ki so podrobneje opredeljena v zgoraj omenjeni Odločbi.

Osnovni cilj sprejetih meril za dodelitev Znaka za okolje EU je zmanjšanje škodljivega vpliva izdelkov, ki imajo pridobljen ta znak za okolje, v njegovem celotnem življenjskem ciklu od proizvodnje do odlaganja, zato temelji sprejemanje teh meril pri analizi življenjskega cikla izdelka.

4.3 Znak za okolje na Hrvaškem

Znak za okolje "Prijatelj okoliša" se trenutno ne dodeljuje za gospodinjske aparate. Do sedaj tudi ni bila podana nobena zahteva za dodelitev znaka za okolje³ in zato tudi niso obravnavali meril za dodelitev znaka za okolje, niti ni bila uvrščena ta skupina izdelkov v njihov program za dodelitev znaka za okolje. Razlog je tudi v tem, ker je na Hrvaškem zelo omejeno število proizvajalcev teh izdelkov in je to tudi sigurno eden od razlogov, da ni bilo do sedaj nobenega zahtevka (čeprav se znak za okolje dodeljuje tudi pooblaščenim uvoznikom za uvožene izdelke). V kolikor bi dobili takšno zahtevo, jim bodo kot osnovno izhodišče za izdelavo ekoloških meril služila merila EU za dodelitev njihovega znaka za okolje.

4.4 Znak za okolje na Madžarskem

Pravna podlaga za sistem ocenjevanja in potrjevanja je odredba ministrstva za okolje KTM 29/1997 (29. 8. 1997). Postopek dodelitve poteka na osnovi izvedbenega predpisa s sprejetimi merili za pridobitev znaka za okolje: 9. Gospodinjski hladilni in zamrzovalni aparati (veljaven od 10. januarja 2002⁴). V okviru enega postopka je mogoče kvalificirati eno skupino aparatov in znotraj te skupine največ tri tipe aparatov. Aparati morajo ustrezati vsem veljavnim tehničnim, medicinskim in okoljskim zahtevam, prav tako kot vsem tehničnim, kakovostnim in varnostnim značilnostim, ki jih je podal proizvajalec.

Preverjanje se izvede z upoštevanjem določil v standardu MSZ EN 153. Aparati morajo izpolnjevati tudi dodatna merila, ki so podobna tistim, zahtevanim za Znak za okolje EU.

5 Trženjski in ekonomski vidiki prostovoljnih znakov za okolje

Dodelitev prostovoljnega znaka za okolje je eden od t.i. »mehkih instrumentov« v politiki varstva okolja, ki je direktno usmerjen na tržišče. Poleg proizvajalcev, ki oskrbujejo tržišče z izdelki, ki so označeni z znakom za okolje, kot je npr. Znak za okolje EU, predstavljajo glavni dejavnik uspeha seveda kupci. V družbi je vse bolj prisotna zavest o potrebi ohranjanja okolja in s tem povezano vse bolj izraženo željo posameznikov o aktivni vlogi pri ohranjanju narave in okolja. Eden od načinov aktivnega sodelovanja pri ohranjanju narave je z nakupovanjem izdelkov, ki imajo znak za okolje. Z večanjem povpraševanja za tovrstnimi izdelki se postavlja pred proizvajalce zahteva, da ponudijo tržišču tovrstne izdelke, ki v najmanjši možni meri škodljivo vplivajo na okolje.

3 Klobučar, Theodor. Ministrarstvo zaščite okoliša i prostornog ure enja, Odjel za ekonomske poticaje (osebna komunikacija, 3.7.2003).

4 Hungarian Eco-Labeling Organization [18.11.2003].

Tabela 1: Neposredne tržne priložnosti, ki jih nudijo znaki za okolje

Priložnosti znaka za okolje	
Madžarski znak za okolje	možnost neposrednega pokritja stroškov pridobitve in uporabe znaka za okolje z olajšavo pri plačevanju okoljske takse
Hrvaški znak za okolje	ni stroškov za pridobitev in uporabo znaka za okolje
Znak za okolje EU	olajšave za plačevanje prispevka za uporabo znaka za okolje: - 15% - ISO 14001 ali EMAS, do 30% - uporaba drugega znaka za okolje, - do 25% - prvim trem predlagateljem v državi, - druga znižanja do skupno največ 50%

5.1 Modri angel

Znak za okolje Modri angel lahko uporabljajo vsi proizvajalci ne glede na to ali ima podjetje sedež v Nemčiji ali v tujini. Maja 2001 sta bila tudi dva izdelka iz Slovenije (od 16 nemških držav) nosilca znaka Modri angel.

Stroški za pridobitev znaka za okolje

Novi predlogi za pridobitev znaka za okolje se obravnavajo na Zveznem uradu za okolje brezplačno. RAL – Nemški inštitut za zagotavljanje kakovosti in označevanje zaračunava enkratno pristojbino za obdelavo zahtevka v višini 153,39 evrov.

Stroški za uporabo znaka za okolje

Stroške, ki so potrebni za uporabo znaka za okolje Modri angel, prikazuje tabela 1.

Tabela 2: Letni prispevek za uporabo znaka za okolje modri angel

Letni promet (milijoni evrov)	Letni prispevek (evri + DDV)	Kategorija prispevka
≤ 0,26	178,95	1
> 0,26 – 1,02	357,90	2
> 1,02 – 2,56	715,81	3
>2,56 – 5,11	1406,05	4
> 5,11	2034,94	5

Dodatno morajo odvajati uporabniki znaka za okolje znesek v višini 20 % od letnega prispevka na oglasni sklad znaka za okolje, ki ga je ustanovil RAL. Iz tega sklada se financirajo vse dejavnosti, povezane s stiki z javnostjo z znakom za okolje.

5.2 Znak za okolje EU (Eco-label)

V začetku leta 1999 je bilo že skoraj 250 izdelkov z Znakom za okolje EU. Znak za okolje je bilo možno pridobiti za 14 različnih skupin izdelkov. V začetku novembra 2001 je bilo že več kot 350 izdelkov, katerim je bil podeljen Znak za okolje EU. Danes obstaja že 21 različnih skupin izdelkov, od higienskega papirja do pralnih strojev.

Stroški za pridobitev in vzdrževanje znaka za okolje

Na splošno je struktura zasnovana na prispevku za pridobitev znaka za okolje in na letnih prispevkih. Maksimalni prispevek je omejen, obstajajo pa tudi možnosti za znižanje prispevka. Upoštevati moramo, da niso pokriti stroški testiranja in preskušanja s prispevki in jih mora pokriti vlagatelj zahtevka sam. Prispevki za pridobitev in za uporabo znaka za okolje so prikazani v tabeli 3.

Tabela 3: Prispevki za znak za okolje EU

	Minimalno (evrov)	Maksimalno (evrov)	Znižanja (1)
Prispevek za pridobitev znaka za okolje krije stroške postopka.	300	1.300	25 % za mala in srednje velika podjetja (SMEs) in za vlagatelje iz držav v razvoju
	Minimalno (evrov)	Maksimalno (evrov)	Znižanja (2)
Letni prispevek za uporabo znaka za okolje = 0,15 % od letne količine prodaje izdelkov znotraj EU	500 na skupino izdelkov na vlagatelja	25.000 na skupino izdelkov na vlagatelja	• 25 % za mala in srednje velika podjetja (SMEs) in za vlagatelje iz držav v razvoju • 15 % za podjetja vključena v sistem EMAS (Eco-Management & Audit Scheme) ali s pridobljenim certifikatom ISO 14001 • Pristojni organi lahko odobrijo znižanje do 30 %, če je bil zadevnemu izdelku podeljen drug znak za okolje, ki izpolnjuje splošne zahteve ISO 14024. • Pristojni organi lahko dodelijo znižanja do 25 % prvim trem vlagateljem v državah članicah, ki se jim podeli znak za okolje za dano skupino izdelkov. • Možna so tudi druga znižanja (informacije pri pristojnem organu - Competent Body).

Vsa znižanja se seštevajo do največ 50 % najvišjega možnega prispevka, to je do največ 12.500 evrov.

Vendar, če ima neko podjetje na tržišču več izdelkov z znakom za okolje, ni nujno, da bo plačevalo več. Nasprotno, več kot je izdelkov z znakom za okolje na skupnem tržišču, nižji prispevek je na enoto. Vse izdelke, ki imajo pridobljen znak za okolje, lahko poiščemo na spletnih straneh. EUEB jim nudi podporo in promocijo v vseh članicah EU in EEA. Nazadnje ima pristojni organ tudi neomejeno pooblastilo, da lahko podeli znižanje prispevkov do 25 % za podjetja, ki so med prvimi tremi začetniki pridobivanja znaka za okolje v katerikoli skupini izdelkov.

5.3 Hrvaška

Stroški za pridobitev in vzdrževanje znaka za okolje

Na Hrvaškem ni stroškov za vlaganje zahtevka (za skupino izdelkov, kjer že obstajajo sprejeta merila za dodelitev znaka za okolje). Prav tako ne zahtevajo letnega plačila za uporabo znaka za okolje.

Edini morebitni strošek, ki nastane pri uvajanju znaka za okolje, je strošek za izdelavo strokovnega mnenja in za izdelavo meril za novo skupino izdelkov. Ta strošek se plača direktno strokovni instituciji (Zavod za ispitivanje kvalitete robe). Cena teh storitev je odvisna od posameznega primera in se giblje v približnih okvirih med 200 in 450 evri. Drugih stroškov z znakom za okolje vlagatelj zahtevka nima⁵.

5.4 Madžarska

Stroški za pridobitev in vzdrževanje znaka za okolje

Tudi na Madžarskem je struktura zasnovana na prispevku za pridobitev znaka za okolje in na letnih prispevkih.

Stroški vloge za pridobitev znaka za okolje znašajo 150.000 forintov (+ 25 % DDV).

Vlagatelji z letnim prometom manjšim od ene milijarde forintov lahko dobijo 25 % znižanje stroškov na ta prispevek. Prispevek za podaljšanje

⁵ Klobučar, Theodor. Ministarstvo zaščite okoliša i prostornog ure enja, Odjel za ekonomske poticaje (osebna komunikacija, 21.11.2003).

časa uporabe znaka za okolje pa znaša 100.000 forintov (+ 25 % DDV). Uporabnik znaka za okolje mora plačati letni prispevek 0,2 % neto prihodka od označenih izdelkov, če ta prihodek znaša manj kot 1 milijardo forintov. Najnižji letni prispevek ne more biti nižji od 120.000 forintov. V primeru višjega prihodka je stopnja prispevka nižja.

Dodatne prednosti uporabe znaka za okolje:

Za hladilno-zamrzovalne aparate se plačuje za aparate, ki imajo pridobljen znak za okolje 25 % nižja okoljska taksa.

V tabeli 4 so prikazani stroški, ki bi jih lahko imelo Gorenje za pridobitev in uporabo madžarskega znaka za okolje.

Tabela 4: Stroški za pridobitev in uporabo znaka za okolje

Neto prihodek z označenimi izdelki (v milijardah forintov)	Stroški pridobitve znaka za okolje ⁶ (forintov) ⁷	Letni stroški uporabe znaka za okolje ⁷	Skupni stroški (forintov) ⁷
≤ 0,075	187.500 ⁸	150.000 forintov	337.500
< 1,0	187.500 ⁸	0,2%	337.500 < stroški < 1.87500

Neposredno znižanje stroškov, ki bi jih imelo Gorenje za pridobitev in uporabo znaka za okolje, bi lahko doseglo z uveljavljanjem 25 % olajšave plačevanja okoljske takse. Višina olajšave je seveda vezana na višino okoljske takse, ki je odvisna od nominalnega volumna hladilnega oziroma zamrzovalnega dela in od količine uporabljenega sredstva za hlajenje, kar lahko vidimo v tabeli 5.

Tabela 5: Možni prihranek pri plačevanju okoljske takse za hladilno zamrzovalne aparate

Nominalni volumen hladilnega/zamrzovalnega dela (l)	Okoljska taksa (forintov/kos) (količina sredstva za hlajenje ≤ 0,50 kg)	25 % olajšava pri plačevanju okoljske takse (forintov/kos)
≤ 120	1.269,2	317,3
120,01 do 250,00	2.082,2	520,55
>250,0	4.972,2	1.243,05

Za pokrivanje stroškov, ki bi jih imelo Gorenje za pridobitev in uporabo znaka za okolje, bi zadostovala letna količina prodanih aparatov, ki nam jih kaže tabela 6.

Tabela 6: Možnost pokrivanja plačevanja stroškov znaka za okolje z nižjo okoljsko takso

Nominalni volumen hladilnega/zamrzovalnega dela (l)	Količina sredstva za hlajenje (kg)	25 % olajšava pri plačevanju okoljske takse (forintov/kos)	Število prodanih aparatov, ki pokrijejo strošek za pridobitev in uporabo znaka za okolje ⁹
≤ 120	≤ 0,50	317,3	1.064
120,01 do 250,00		520,55	649
>250,0		1.243,05	272

5.5 Slovenija

V skladu z EU tudi pri nas ni predvidenih neposrednih vzpodbud, kot so npr. olajšave za proizvajalce. Aktivnosti bodo usmerjene predvsem v promocijo znaka pri kupcih. Na Ministrstvu za okolje, prostor in energijo pa trenutno proučujejo tudi možnost drugih mehanizmov za povečanje uporabe znaka, kot npr. vzpodbujanje nakupa izdelkov, označenih z Znakom za okolje EU, pri javnem naročanju ipd.

⁶ Niso upoštevani stroški za morebitna testiranja aparatov.

⁷ Pri navedenih stroških je upoštevan 25 % DDV.

⁸ HELO lahko odobri, da je ta strošek 25 % nižji.

⁹ Za neto prihodek z označenimi izdelki ? 75 milijona forintov.

Ekološki vidik v oglaševanju bele tehnike je v zadnjih letih izjemno pomemben

Tabela 7: Prednosti in priložnosti uporabe znaka za okolje EU

5.6 Analiza obravnavanih znakov za okolje

Zaostrena konkurenčna tekma narekuje večjo prožnost na področju uvajanja novih izdelkov in izboljšav na trgu. Področje bele tehnike je eno izmed tistih področij, ki je vseskozi izjemno izpostavljeno zahtevam po varčevanju z naravnimi dobrinami, upoštevanju okoljevarstvene zakonodaje in standardov ter enostavnemu in varnemu upravljanju. Končni rezultat takega načina delovanja je prihranek na času, višini investicijskih sredstev ter veliko večja verjetnost, da bo izdelek zadovoljil željam in zahtevam trga.

Kdaj se kupec odloči za nov izdelek?

Najpogostejši odgovor je zamenjava izrabljenega izdelka, pogosto pa tudi z namenom povečanja ekonomske koristi (npr. manjša poraba energije) ali zaradi intenzivne promocije. Ekološki vidik v oglaševanju bele tehnike je v zadnjih letih izjemno pomemben. Bela tehnika je področje, kjer revolucionarne inovacije skoraj niso več mogoče, zato pa so toliko bolj izpostavljene okoljske zahteve pri razvoju izdelkov. V porastu je razvoj novih družin gospodinjskih aparatov na enotni osnovi, ki bo omogočila njihovo integracijo v sodobno informacijsko okolje, seveda z upoštevanjem vseh okoljevarstvenih usmeritev in zahtev.

5.6.1 Prednosti znakov za okolje

Znak za okolje prinaša prednosti:

- potrošniku,
- proizvajalcu in zaposlenim ter
- državi.

Prednosti in priložnosti uporabe znaka za okolje prikazuje tabela 7.

Prednosti
Izdelki z Znakom za okolje EU so verodostojni: ekološka merila so osnovana na natančnih znanstvenih raziskavah in obširnih posvetovanjih. Pri vodenju znaka za okolje sodelujejo javne ugledne osebe, priznavajo ga tudi ugledne okoljske organizacije in predstavniki industrije. Oblasti podpirajo Znak za okolje EU.   Izdelki z znakom za okolje so verodostojni: Pristojni organ deluje kot neodvisna uprava.   Izdelki z znakom za okolje so vidni: znak evropska marjetica je enostavno prepoznaven, kupcu pa olajša izbiro.   Izdelki z znakom za okolje dajejo dodano vrednost pri prodajnih transakcijah po vsej Evropi, dokler proizvajalci ne bodo uporabili znaka za okolje v vsaki izvozni državi. Evropska komisija, države članice in pristojni organi delajo skupaj pri podpiranju Znaka za okolje EU in pri seznanjanju potrošnikov z znakom.   Znak za okolje EU daje jamstvo posebne kakovosti za izdelek oz. storitev, njegovo okolju prijazno naravo, viša pa tudi ugled blagovne znamke. Znak za okolje dopušča potrošnikom, da razlikujejo med izdelki na stroškovno učinkovit način.   Enak znak marjetice se uporablja za različne skupine izdelkov in države članice, kar omogoča lažjo prepoznavo izdelkov, ki nudijo izvrstne okolju prijazne lastnosti. Pristojni organ je popolnoma neodvisen; ne obstajajo nasprotja interesov. Obstaja jamstvo, da so ti izdelki najmanj tako dobri, kot istovrstni izdelki brez znaka za okolje.
Priložnosti
Podjetja lahko uporabijo znak za okolje za izdelke, ki že izpolnjujejo stroga ekološka in kakovostna merila.   Potrošniki so bolj dovzetni za okolje in zahtevajo izdelke, ki imajo manjši vpliv na okolje. Pri tem želijo sodelovati in biti aktivni pri varstvu okolja z nakupovanjem izdelkov, ki povzročajo manjšo škodo. Znak za okolje lahko postopoma postane jasna priporočilna točka za "zelene" potrošnike.   Znak za okolje EU ni samo še eden med mnogimi znaki. Uporablja se lahko kot del poslovnega načrtovanja za podporo pri tržni politiki podjetja. Ob spremljanju potrošnika, zaradi katerih nudijo izdelki ali storitve najbolj primerne lastnosti za okolje, lahko postane znak tudi tržno orodje na vsakem delu izdelka (npr.: embalaža ali vsak drugi vidni del) ali se lahko uporablja celo v oglaševalnih načrtovanjih. Podjetja imajo dovolj strokovnega znanja za načrtovanje tržnih strategij, ki so pomembne za pospeševanje izdelkov z znakom za okolje med potrošniki.   Znak za okolje dodaja posebno kakovost jamstva za izdelek ali storitev in povrh tega zagotavlja njegovo okolju prijazno naravo. Znak za okolje pomaga dvigovati tudi ugled blagovne znamke. Znak za okolje dovoljuje potrošnikom razlikovati med izdelki na stroškovno učinkovit način.

Znak za okolje pomaga proizvajalcem okrepiti zvestobo svojih kupcev in njihovo zaupanje do svojih izdelkov. Istočasno je to najboljši način usmerjanja njihovega naraščajočega povpraševanja po zanesljivih in strokovnih informacijah o izdelkih. Raziskave so pokazale, da je prodaja izdelkov z znakom za okolje podvojena, če so ti jasno priporočeni na prodajnih mestih.

Znak za okolje je orodje, ki daje potrošnikom boljšo informacijo o okoljski kakovosti izdelka ali storitve in mu pomaga, da izbere utemeljeno okolju prijazno nakupovalno odločitev.

Anketa med okoli 400 potrošniki v veleblagovnicah, ki jo je vodila OIVO (raziskovalni in informacijski center potrošniških organizacij) je pokazala, da jih je 35 % prepričanih, da jim Znak za okolje EU pomaga pri njihovi odločitvi za nakup. Komisija EU zelo podpira Znak za okolje EU. Na primer, v splošnih informativnih brošurah, EU Flower News, izdajah v evropskem okoljskem časopisu (European environment newsletter), v različnih revijah in na spletnih straneh Znaka za okolje EU. 'Green Store', del spletnih strani Znaka za okolje EU, je zlasti zanimivo sredstvo za komuniciranje. Komisija je ta del spletnih strani namenila kot posebno tržno orodje za proizvajalce in prodajalce. Storitve je brezplačna. Komisija želi s tem nagraditi napore vseh podjetij, ki imajo izdelke z znakom za okolje, da jim dovolijo, da objavijo svoje izdelke in podatke o podjetju. Vendar ni zainteresirana samo za proizvajalce in prodajalce, temveč tudi za potrošnike. Potrošnike obvešča o "zelenih" izdelkih, kako izgledajo in kje jih lahko najdejo.

5.6.2 Slabosti znakov za okolje

Tudi pri slabostih znaka za okolje je bilo največ podatkov o Znak za okolje EU, vendar se te slabosti kažejo tudi pri drugih znakih za okolje. Slabost predstavlja tudi to, da je pridobitev znaka za okolje povezana s precejšnjimi stroški.

V tabeli 8 so prikazane slabosti in nevarnosti Znaka za okolje EU.

Tabela 8: Slabosti in nevarnosti znaka za okolje EU

Slabosti

Obstaja pomanjkanje podatkov in aktivnih izkušenj o znaku za okolje pri proizvajalcih. Pri merilih in predpisih ni uvidevnosti glede stroškov in pri načinu izračunavanja teh (investicije proti državnim dohodkom) in pri tržnih možnostih. Obstaja pomanjkanje podatkov o obstajanju znaka za okolje pri potrošnikih. Posamezna testiranja so zelo draga. Pridobivanje znaka za okolje je drago.

Veljavnost znaka za okolje je samo tri do pet let.

V naslednji stopnji, kot je bilo prej omenjeno, to je raziskavi izvedljivosti, doživljajo podjetja številne težave: na voljo ni osnovnih podatkov, obstajajo odvisnost od drugih členov v proizvodnih procesih ali v distribucijski verigi in negotovost glede izbire izdelka. Dodatne ovire vodijo do pomanjkanja časa v podjetju.

Podjetja težko napovedujejo, kako se bo povečal promet kot rezultat, dosežen zaradi uporabe znaka za okolje.

Znak za okolje ima znan zelo počasen razvoj v začetnem obdobju, kar spodkopava zaupanje javnosti, posebno pa proizvajalcev.

Komisija, ki je pristojna za izvajanje znaka za okolje v Belgiji, je bila ustanovljena šele šest let po sprejetju evropske zakonodaje na tem področju.

Nevarnosti

Znak za okolje EU se razume kot šibak tržni instrument. Okoljsko trženje je težavna strategija. Je začarani krog, saj v primeru, da potrošniki ne kupujejo izdelkov z znakom za okolje, proizvajalci pravijo: "...izdelki jih ne zanimajo..." in zaradi tega jih ne pošljejo na tržišče. Posledično potrošniki ne morejo kupovati izdelkov z znakom za okolje, ker jih trg ne ponuja.

Včasih obstaja tudi politični odpor.

Mnogim podjetjem se zdi težka izpeljava vseh postopkov v zvezi z nacionalno in evropsko okoljsko prijavo (registracijo). Dodatni naporji za znak za okolje so pogosto posledica zaradi njihovih omejenih upravnih oziroma tehnoloških zmogljivosti.

Obstaja veliko skupin izdelkov za katere še niso sprejeta merila za dodelitev znaka za okolje.

Na izdelkih se izvajajo pogoste spremembe (moda, oblikovanje), ki so pogosto obširne.

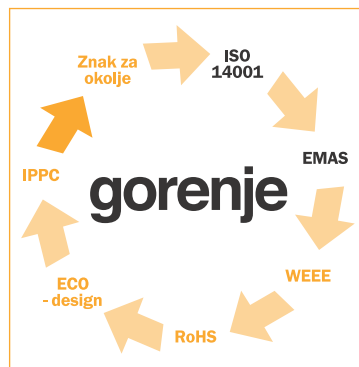
Vsako podjetje ima svoje ozko grlo, ki je specifično za podjetje samo, kot npr. omejena finančna sredstva ali pomanjkanje časa oz. znanja in izkušenj.

Proizvajalci imajo težave pri poizkušanju izpolnjevanja in dokazovanja o izpolnjevanju meril. Včasih predstavljajo zavoro glede na položaj podjetja v verigi, npr. lahko so odvisni od dobaviteljev in distributerjev.

Potrošniki se počutijo zmedene in so pogosto v dvomu zaradi mnogih izdelkov, ki so jih označili proizvajalci ali prodajalci kot okolju prijazne.

V večini držav, kot je npr. Belgija, ne obstajajo predpisi, ki bi usmerjali ekološko oglaševanje. Edina stvar, ki obstaja, so načela vodenja (code of conduct), ki jih je pripravila komisija, sestavljena iz predstavnikov proizvajalcev, zveze oglaševalcev, okoljskih organizacij in zveze potrošnikov. Ta načela niso obvezna. Njihovo upoštevanje je prepuščeno volji proizvajalcev. Ne obstajajo niti sankcije, če se ti odločijo, da jih ne bodo upoštevali.

6 Povzetek

Neposredno pokritje stroškov, ki bi jih plačevalo Gorenje Madžarski organizaciji za okoljsko označevanje (HELO) za pridobitev in uporabo znaka za okolje, je možno z znižanjem potrebne vsote za plačevanje okoljske takse. Pri ostalih prostovoljnih znakih za okolje zahteva pridobitev znaka za okolje na Hrvaškem le investiranje v začetne stroške za izdelavo strokovnega mnenja in za izdelavo meril za novo skupino izdelkov. Pridobitev enega od teh dveh znakov za okolje pa omogoča tudi znižanje letnega

prispevka za uporabo Znaka za okolje EU, kar pa naredi bolj zanimiv tudi ta znak za okolje. Znak za okolje EU ima eno veliko prednost pred vsemi: njegovo veljavnost v celi EU.

Za Gorenje predstavljajo znaki za okolje priložnost in logično možno nadaljevanje pri konstruiranju svojih izdelkov, ki morajo že sedaj ali bodo v bližnji prihodnosti morali upoštevati predpise, ki zahtevajo izpolnjevanje večine zahtev, ki veljajo za pridobitev znaka za okolje. Tudi tu velja pregovor: **kdor prvi pride, prvi melje**. Zakaj ne bi bilo tu zraven Gorenje in si tudi na ta način povečalo prepoznavnost, pozitivno podobo in s tem tudi ugled?